

БІБЛІЙНА ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ПОЕЗІЇ ВІКТОРА НЕБОРАКА

У статті проаналізований біблійний інтертекст у ліричних творах Віктора Неборака. Досліджено введення біблійних сюжетів у доробок постмодерної поезії XXI ст.

Ключові слова: інтертекстуальність, алюзія, цитата, мотив, гіпертекстуальність.

The article analyzes the biblical intertext in the lyrical works of Victor Neborak. The introduction of biblical plots into the works of postmodern poetry of the XXI century is studied.

Key words: intertextuality, allusion, quotation, motive, hypertextuality.

Сучасна лінгвістика спрямована на використання лінгвoseміотичного та комунікативного підходів при дослідженні художнього тексту, це зумовлює особливий інтерес до питання інтертекстуальності. Оскільки одним із основних напрямів сучасної лінгвістики є комплексний аналіз організації та функціонування тексту на всіх його структурно-семантичних рівнях.

За останні роки в Україні та поза її межами багато праць були присвячені вивченню явищ інтертекстуальності та інтертексту в різних проявах, та, незважаючи на це, у дослідженні міжтекстових взаємодій досі не досягнуто повної узгодженості. У сучасній комунікативній лінгвістиці вивчення інтертекстуальності та інтертексту продовжується, зокрема через динамічне зростання нових художніх текстів, у яких є місце для прояву інтертексту.

Важливим фактором аналізу змістового, символічного та семантичного поля тексту є його прочитання у контексті низки творів, між якими існує зв'язок. Категорія інтертекстуальності формується як новий напрям методики аналізу тексту з кінця 60-х років ХХ століття. Проте, явище інтертекстуальності виникло набагато раніше, запозичення прослідковуються у Старому Завіті, античній літературі та літературі епохи Відродження.

Н. Фатеева виокремлює такі типи й форми міжтекстовості: власне інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність та архітекстуальність [3]. Ми проаналізували інтертекст творів В. Неборака за класифікацією міжтекстових зв'язків Н.Фатеевої.

1. Власне інтертекстуальність, еквівалентна конструкції «текст у тексті» [3]:

1.1. Повні або часткові цитати [3]. Віктор Неборак неодноразово звертається до Бога у своїх творах. Такі звернення свідчать про те, що автор в усьому шукає не лише прихований зміст, але й незалежність від вищих сил. Пошуки Божої волі автор утілює багаторазовими зміненими цитатами з християнських молитов: *«слабий твій шепіт згадує отця і сина і свя...»* [2, с. 333]. Автор навмисне не завершує цитати, орієнтуючись на широку відомість цієї молитви. *«Бунт гряде по вінця повен час, Христе не рятуй не милуй нас»* [2, с. 337] – приклад зміненої до протилежного змісту цитати з молитви. *«Та пізно! і нині, і присно!»* [2, с. 338] – автор закінчує один зі своїх творів незакінченим євангелієвським єдинокінцем *«і нині, і присно, і навіки-вічні, Амінь»*.

1.2. Алюзії як вибіркoві запозичення з тексту-донора, коли цілий вислів того тексту присутній лише імпліцитно [3]. Окрім прямих та змінених цитат автор для введення біблійного інтертексту застосовує алюзії *«та Господу все видно зверху»* [2, с. 338], зображуючи християнські вірування про перебування Господа на небесах.

Аналізуючи та поєднуючи різні підходи вивчення інтертекстуальності, Н. Фатеева зазначає: «...у випадку цитування автор переважно експлуатує реконструктивну інтертекстуальність, реєструючи спільність «свого» та «чужого» текстів, а у випадку алюзії на перше місце виходить конструктивна інтертекстуальність, мета якої організувати запозичені елементи таким чином, щоб вони ставали вузлами зчеплення семантико-композиційної структури нового тексту» [5, с. 161].

2. Паратекстуальність, що поділяється на цитатні заголовки та епіграфи [3]. Паратекстуальність дає змогу авторові розширювати зовнішню межу тексту віяннями різних напрямів та епох, чим наповнює внутрішній зміст тексту. Так автор апелює до Біблії в поезії «Відліт з Академічної року божого 1997-го» [1], де, починаючи заголовком, указує на зв'язок твору з християнськими віруваннями.

3. Гіпертекстуальність поєднання лінійності або нелінійності тексту, що натякає, переказує зміст першотексту. Гіпертекстуальність виражається цитатами, алюзіями, алюзивними власними іменами та заголовками, переказами, інтертекстуальною грою [3]. Так у поезії «IX. Вертикаль» В. Неборак відтворює молитовні мотиви, провідним образом постає Діва Марія, ліричний герой звертається до Богоматері за благословенням, просить покровительства, порятунку душі: «*О діво пресвята свій погляд прихили і висвітли до дна мою пекельну душу / я мушу пронести залізну ніч хрестів / без погляду твого злетіти я нездужу / О мати божжа я один з твоїх синів без погляду твого камінне небо чорне / не дай скляним вітрам поглинути вогонь / зрости мою любов Маріє чудотворна / Важка вага землі тяжіння всіх часів / іржава кров злодійств мій голос огортає / та спопеліє ніч у небесах ясних я бачу – / вірую твій божий погляд сяє*» [1, с.10-11].

4. Архітекстуальність – жанровий зв'язок текстів, що помітний за його порушення, яке запускає крос-жанрову гру [3]. Автор порівнює ліричного героя поезії з Ісусом Христом, нагадуючи читачам події розп'яття Христа та дорікаючи людям за це: «*Чи ви готові, люди? Я прийшов. Я вам колись лишив свою любов. А на любові по мені поклали хрест. І ряд віків – ряд боєнь і фієст*» [1, с.16].

Аналізуючи особливості ідіостилю В. Неборака, звертаємо увагу на тематичну однорідність його поезій. Автор порушує питання сенсу людського існування, шукає себе у цьому світі, висвітлює філософію щастя та любові. Ці питання хвилювали людство завжди, що й обумовлює широкі міжтекстові зв'язки творів В. Неборака та Біблії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. «Літаюча голова» та інші вірші : The Flying Head And Other Poems by Viktor Neborak. Львів: Срібне слово, 2005. 304 с.
2. Неборак В. Літостротон: книга зібраного. Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2001. 504 с.
3. Фатеева Н. Контрапункт інтертекстуальности или интертекст в мире текстов. Москва : Агар, 2000. 280 с.
4. Чернявская В. Интертекстуальное взаимодействие как основа научной коммуникации. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУЭФ, 1999. С. 31-32.
5. Шаповал М. Интертекстуальність: історія, теорія, поетика : навч. посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 167 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Немченко І.В.